

TÜRK-İSLÂM MEDENİYETİ

AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Kış ve Yaz Dönemlerinde, Yılda İki Kez Yayınlanan
Uluslar Arası Hakemli Bir Dergidir.

KONYA ÖZEL SAYISI

Sayı 5/ Kış

Konya - 2008

KANUNİ DÖNEMİNDE KONYA'DA

ŞEHZADELER SAVAŞI: 'KONYA SAVAŞI'

Yrd. Doç.Dr. Emine DİNGEÇ*

Özet: İktidar hırsı her dönemde insanları tutsak etmiştir. Kanuni dönemi Osmanlı Devleti'nin en parlak dönemi sayılsa da buna leke düşüren olaylar olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman daha hayatta iken, varisler arasında taht mücadelesi başlamıştır. Her ikisi de Hürrem'in oğulları olan Şehzade Selim ve Bayezid Konya'da taht için savaşmışlardır.

Bu bildiride Konya'da geçen taht kavgasının ayrıntıları ve sonuçları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kanuni Sultan Süleyman,

Abstract: Potency has made people its slave in all period of history. Although the reign of Süleyman the Magnificent was the brightest period of Ottoman history, there were some unfortunate events. The struggles and wars over the Ottoman throne among the princes had started as early as Süleyman was still alive. Prince Selim and Prince Bayezid, both were the sons of Hürrem Sultan, made a war in Konya for the Ottoman throne.

In this paper, the details and consequences of the struggle over the Ottoman throne at Konya will be analyzed.

Key words: Süleyman the Magnificent,

Giriş

Selçuklular devrinde devlet merkezi olduktan sonra olağanüstü hızla büyüyen Konya şehri dini, idari ve sosyal yapılarla gelişti. Çevresine dış surlar inşa edilen Konya, kervansaray ağı ile önemli merkezlere bağlandı¹. Karamanoğulları Beyliği'nin de merkezi olan Konya gelişimine devam etti. Os-

* Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Yusuf Oğuzoğlu, "17. Yüzyıldaki Konya Şehrindeki İdari ve Sosyal Yapılar", *Konya*, (Haz. Fevzi Halıcı), Ankara: Güven Matbası, 1984, s. 97.

manlılar döneminde Karaman Beylerbeyi'nin oturduğu Paşa Sancağı'nın² merkezi olmasından dolayı düzenli bir altyapıya kavuşan Konya, çeşmeler, hamamlar, medreseler, hastaneler ile donatıldı. XVI. yüzyılın sonlarında 16.000'e varan nüfusuyla Anadolu'nun büyük ve gelişmiş merkezlerinden biri haline geldi³.

XVI. yüzyılda Konya, Osmanlı Suriye anayolunun mutlak uğrak yeri⁴ ve doğuya yapılan seferlerde konaklama yeri oldu⁵. Bu tarihlerde Konya'yı gezen Arap seyyah Gazzi, Konya'nın verimli ovalara sahip olduğunu, büyük ve zengin çarşılarının bulunduğunu belirtir. Evlerini geniş, türbelerini güzel ve mescitlerini şirin bulur. Geçimin ise ucuz ve güzel olduğundan bahseder⁶.

Kanuni Sultan Süleyman devrinde Konya, iki acı olaya sahne olmuştur. Her iki olay da görünürde taht mücadelesidir. Bunlardan birincisi Konya'ya vali olarak atanan Şehzade Mustafa'nın⁷, Hürrem ve taraftarlarının entrikaları sonucu Konya Ereğlisi civarındaki Aktepe (Akhöyük)' de 6 Ekim 1553'te boğdurulmasıdır⁸. Mustafa, Kanuni'nin tahtında gözü olduğu gerekçesi ile öldürülmüştür⁹.

İkinci olay ise, ki burada incelemeye alınacak olan, literatürlere 'Konya Savaşı' olarak geçtiği gibi 'Şehzadeler Savaşı' olarak da geçmiştir. Konya Savaşı, ifadesi döneminde yaygın olarak kullanılmış ve özellikle mühimme defterlerine bu ifade ile yansımıştır. Bizde çalışmamızda bu ifadeye sadık kalacağız. Konya Savaşı, Muhteşem Süleyman dönemine gölge düşüren bir olaydır. Devlet her ne kadar şaşalı bir dönem yaşıyor görünse de bu savaş, gerçek anlamda halkın ve ordunun içinde bulunduğu durumun pek de parlak olmadığını göstermektedir. Konya Savaşı, daha sonradan Koçi Bey'in Osmanlı devlet sisteminde bozulmalar olarak gördüğü sorunların gün ışığına çıktığı olaylardan biridir¹⁰.

² *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, C.III, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1970, s.710; Özer Ergenç, *Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı: XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara- 1995, s. 63.

³ Oğuzoğlu, "17. Yüzyıldaki Konya Şehrindeki İdari ve Sosyal Yapılar", s. 97; Ali Baş, "Konya – Hatunsaray-Seydişehir Kervanyolu Üzerine Bazı Düşünceler", *V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri (24-26 Nisan 1995)*, Konya: Selçuklu Üniversitesi yay., 1996, s. 141-142.

⁴ Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Ankara: Füven Matbası, 1971, s.37.

⁵ Besim Darkot, "Konya", *İ.A.*, C.6, s. 54.

⁶ Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.37.

⁷ Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s. 37.

⁸ Harold Lamb, *Kanuni Süleyman*, (Çev: Tefik Sadullah), İstanbul: Necipoğlu Matbacılık, s.267; Mustafa Akdağ, *Büyük Celâli Karışıklıklarının Başlaması*, Erzurum, 1963, s. ; Filiz Kılıç, *Şehzade Bayezid, Şâhi, Hayatı ve Divanı*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 1999, s. 3; Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.37; Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devleti'nde Siyaseten Katil*, Ankara: Birey ve Toplum Yay., 1985, s. 197.

⁹ Leslie P. Pierce, *Harem-i Hümayun Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümrânlık ve Kadınlar*, (Çev: Ayşe Berktaş), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1998, s. 110.

¹⁰ *Koçi Bey Risalesi*, (Sadeleştiren: Zuhuri Danuşman), İstanbul: MEB, 1993, s.50-51.

İlginçtir ki, Konya Savaşı'nda isimleri geçen Şehzade Bayezid ve Şehzade Selim Konya'da bir süre valilik yapmışlardır¹¹. 1546 yılında Karaman Sancak Beyliği görevi ile Konya'ya gönderilen Bayezid¹², devlet erkanı tarafından seçilmiştir.

Şehzade Selim ise şehzadelerin sancak değiştirme olayından sonra ki buna ilerde değineceğiz, burada görev almış hatta bu kutsal kenti, Bayezid'e karşı koruma görevini üstlenmiştir¹³. Konya tahtı ulu ve padişahlar tahtı olarak görülmektedir¹⁴. Selim, görevi sırasında, Konya'da bir cami ve bir imaret ayrıca, Karapınar'da Selimiye Külliyesi yaptırmış Konya'nın imarına çalışmıştır¹⁵.

1. Konya Savaşı'nın Başlama Nedenleri

1.1. Saray'da Siyaset

Konya'da gerçekleşen savaşın en önemli nedenlerinden biri şehzadelerin iktidar hırsıdır. Fakat bunu etkileyen başka unsurlar da olmuştur. Çünkü sadece iki şehzadenin iktidar hırsı olsaydı bu bir savaş olmazdı. Her iki şehzadeyi de tutan taraflar mevcuttu ve onlar da kendi çıkarları doğrultusunda taraf olmuşlardı.

Saray'da iktidar adaylarını destekleyenler gruplaştılar. Birinci grup, Hürrem Sultan'ın başını çektiği, kızı Mihrimah Sultan ve damat Rüstem Paşa'dan oluşan güçlü bir gruptu. Amaçları; Hürrem'in padişahlığa daha çok yakıştırdığı oğlu Bayezid'in tahta çıkması ve damat Rüstem Paşa'nun sadrazamlık görevinin garantiye alınmasıydı. Hürrem Sultan, her ne kadar her iki iktidar adayının kendi oğlu olsa da Bayezid'in tahta çıkmasını daha çok istiyordu¹⁶. Bayezid, Şehzade Selim'e nazaran kültür bakımından daha ileri, iyi ahlaklı ve cesurdu. Bayezid'in bu özellikleri Hürrem Sultan'ı küçük olmasına rağmen onu desteklemesini sağlamış olsa gerekir.

İkinci grupta ise Lala Mustafa Paşa'yı ve Şehzade Selim'i görmekteyiz. Lala Mustafa Paşa, Selim'in tahta geçmesini istemektedir. Çünkü, Selim tahta geçerse Lala Mustafa Paşa'yı sadrazam yapacağına söz vermiştir¹⁷.

Başlangıçta Hürrem Sultan kanadı güçlüdür ve Bayezid'in tahta çıkacağına garanti gibi bakılır. Hürrem Sultan'ın 1558 Martunda ölümüyle bir yerde

¹¹ Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.38.

¹² Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s. 8.

¹³ Şerafettin Turan, *Kanuni'nin Oğlu Şehzade Bayezid Vak'ası*, Ankara: TTK, 1961, s. 109.

¹⁴ Turan, Turan, *Şehzade Bayezid Vak'ası*, s. 109.

¹⁵ Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.38.

¹⁶ Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s. 13; Turan, *Şehzade Bayezid Vak'ası*, s. 44-45; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi, C. II*, Ankara: TTK, s. 405; Remzi Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı-İran İlişkileri (1520-1566)*, İstanbul, Kültür Sanat Yay., 2006, s.373.

¹⁷ Vahid Çabuk, *Solakzade Tarihi, C.II*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1989, s.266-267; Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s.11.

aile partisi gücünü kaybetmeye başlar. Sadrazam olmakta kararlı olan Lala Mustafa Paşa ise entrikalarını arttırır¹⁸.

Lala Mustafa Paşa, Rüstem Paşa'nun veliyaht olarak Bayezid'i desteklediğini biliyor ve amacına ulaşmak için Bayezid'i babasına karşı isyana sürüklemeyi planlıyordu. Bu nedenle Mustafa Paşa hep iki taraflı oynamış, kardeşleri birbirine, Bayezid'i de babasına karşı kötölemiştir¹⁹.

Lala Mustafa Paşa, Selim'in mahiyetinde iken, Konya'da bulunan Bayezid'e bir mektup yollayarak ona bağlılığını bildirdi ve tahta hak iddia etmesi için onu teşvik etti. Bu arada Selim'i karalama yöntemi ile Osmanlı tahtından uzaklaştırılabileceğini mektubunda belirtti. Tuzağa düşen Bayezid, kışkırtıcı bir tonla cevap verdi. Selim, kendisine kadın bozuntusu, ana kuzusu gibi hakaret içeren Bayezid'in mektubunu vakit kaybetmeden babasına yolladı. Padişah aslında tercih ettiği küçük oğlunu, ağabeyine saygısız davrandığı için ona kızgınlığını belirten bir mektup gönderdi fakat Lala Mustafa Paşa ulaştığı elindeki mektubu yaktı. Bayezid, bu defa da padişahın kuryelerinin yolunu kesmekle suçlandı²⁰. Bu ve bunun gibi entrikalar ile Selim'in padişah olma şansı yükseldi. Lala Mustafa Paşa'nun tutumları, 'iktidara giden her yolun mübah olduğunu' söyleyen Machivelli anlayışının göstergesiydi²¹. Diğer taraftan Bayezid'in babasından sonra hükümdar olacağı ümidi zayıfladı²². Hürrem Sultan'ın ölmüş olması Bayezid'i gerçek bir destekten yoksun bırakmıştı.

Lala Mustafa Paşa'nın entrikaları ile iki kardeş arasındaki çekememezlik de giderek artmıştı. Sultan Süleyman, bunun çatışmaya dönüşmemesi için şehzadelerin sancaklarını değiştirme gibi bir tedbir aldı²³. Fakat bu tedbir Konya Savaşı'nın tetikleyicisi oldu. Kanuni'nin Selim'in yanında taraf olması Bayezid'in isyancı tavır takınmasına neden oldu.

1.2. Ülkede Beliren Ekonomik Sıkıntı ve Köylülerin Durumu

Konya Savaşı, ülkede beliren sıkıntıların yansımaysıydı. Ümit Burnu yolunun keşfinden sonra dünya ticaret yollarında meydana gelen değişiklik ve

¹⁸Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s. 2.

¹⁹Çabuk, *Solakzade Tarihi*, s.266-267; Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s.11; Yaşar Yücel, *Muhteşem Türk Kanuni ile 46 Yıl*, Ankara:TTK, 1991, s. 93; Ahmet Refik Altınay, *Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı, Sokullu*, İstanbul: Tarih Vakfı yurt Yay., 2001, s. 19.

²⁰Radavan Samarčić, *Dünyayı Avuçlarında Tutan Adam Sokullu Mehmet Paşa*, (Çev: Meral Gaspıralı), İstanbul: Gençlik yay., s. 67; Lamb, *Kanuni Süleyman*, s. 288.

²¹Ancak Lala Mustafa Paşa, hiçbir zaman sadrazamlığı elde edememiştir. Bkz. Çabuk, *Solakzade Tarihi*, s.266-267; Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s.11; Yücel, *Kanuni ile 46 Yıl*, s. 93; Ahmet Refik Altınay, *Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı*, s. 19. Lala Mustafa Paşa, Rüstem Paşa'nun hilesini keşfetmesi ile İstanbul'dan uzaklaştırılmıştır. Bkz. Lamb, *Kanuni Süleyman*, s. 290.

²²İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 'Babasından Sonra Saltanatı Elde Etmek İçin Kardeşi Selim İle Çatışan Şehzade Bayezid'in Amasya'dan Babası Kanuni Sultan Süleyman'a Göndermiş Olduğu Arıza', *Bellelen*, C.24, S. 96, 1960, s.597; Ahmet Refik Altınay, *Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı*, s. 16.

²³Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı-Iran İlişkileri*, s.373.

ticaretin Akdeniz'den Atlantik'e geçmesinin yüzünden XVI. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin dış ticaretinde olumsuz yansımaları belirmişti. Kanuni devrinde bu net olarak görülmesi de ekonomik hayat üzerinde etkileri hissedilmeye başlanmıştı. Bu daha çok para darlığı şeklinde kendini göstermişti²⁴. Osmanlı Devleti'nde para darlığının hissedilmesine rağmen İran ve Doğu ülkelerinde bu durum daha ciddiydi. Kıymetli madenlerin ucuz taraftan pahalı tarafa doğru akması, Osmanlı Devleti'nde altın ve gümüş paranın daha da azalmasına ve eşya fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur.

Bu durum özellikle tarımla uğraşan halkı etkilemiştir. Para sıkıntısı çeken çiftçi halkın devlete olan vergi borcunu ödeme gücü gittikçe azalmaya başlamıştır. Devlet, birbirini takip eden savaşlar ve deniz seferlerinin masraflarını halka, Tekâlif-i Divaniye'yi her yıl artarak ve düzenli hale gelen bir vergi olarak yansıtmıştır.

Böylece köylüye yaptıkları küçük yardım karşılığında bazı şehirli zenginler, kapıkulları ve bir kısım yüksek dirlik sahipleri bu durumdan yararlanarak faizci bir sınıf olarak ortaya çıktılar. Çok ağır olan faiz borcunu ödeyemeyen reayanın büyük bir kısmı bağ veya tarlasını terketti. Çift bozan reayanın her geçen gün artması bir taraftan tarımın zarar görmesine diğer taraftan memnun olmayan zümrenin artmasına neden oluyordu. Durumlarından memnun olmayan köylüler, mevcut iktidara olan tepkilerini isyancı olan şehzadenin yanında yer alarak gösterdiler²⁵.

1.3. Kapıkulu ve Tımarlı Askerlerin Durumu

Kapıkulu ve tımarlı askerler arasında ekonomik açıdan farklılıklar bulunmaktaydı. Kapıkulu halkına yapılan ulufe ve ek ödemeler onları ayrıcalıklı yapmaktaydı. Bu ayrıcalıklar Kanuni döneminde artmış ve kapıkulu askerleri yeni haklar edinmişlerdi. Tımarlı sipahiler para darlığı çekmelerine rağmen kapıkulları doğrudan devletten maaş almaktaydı. Bunun yanında kapıkullarının yükselebileme şansına rağmen tımarlı sipahinin böyle bir şansı yoktu. Bu durum tımarlı askerler arasında huzursuzluk yarattı. Seferlerden kaçmaya, sancak korumaya görevini yapmamaya başladılar²⁶. Durumundan memnun olmayan tımar erbabı şehzadelerin taht kavgasında isyancı tarafı tutarak açıktan açığa isyan etmiş oldular²⁷.

²⁴ Halil İnalçık, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve İnkişafı Devrinde Türkiye'nin İktisai Vaziyeti Üzerine Bir Tetkik Münasebetiyle", *Belleten*, C.XV, S. 60 (1951), s. 661.

²⁵ Yücel, *Kanuni ile 46 Yıl*, s. 93.

²⁶ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlilik Kavgası Celali İsyanları*, İstanbul: Cem Yayınevi, 1995, s.226-227.

²⁷ Akdağ, *Celali İsyanları*, s.226-227.

Kapıkulları, savaş alanlarında etkili oldukları gibi iç siyasette de önemli rol oynamakta idiler. Merkezi otoriteyi temsil eden Kapıkulları, durumlarını korumak için Selim'in yanında yer almışlardır²⁸.

2. Konya Savaşı

2.1. Şehzade Sancak Yerlerinin Değiştirilmesi

Şehzadeler arasında huzursuzluk artınca her iki şehzadenin yerleri değiştirildi. Kütahya'da olan Bayezid'in Amasya'ya, Manisa'da olan Selim'in ise Konya'ya gönderilmesi kararı alındı²⁹. Bu değişiklik var olan gerginliği arttırdı.

Bayezid, yeni sancak yerini iktidardan uzaklaştırılmak olarak algıladı. Çünkü Osmanlı geleneğinde tahta çıkacak veliaht, İstanbul'a yakın görevlendirilirdi. Padişah öldüğünde başkente ilk yetişen şehzadenin tahta oturması bir oldu bitti meselesiydi³⁰. Kendisini iktidara hazırlayan Bayezid, sancak değişimine, Selim'in babasının yerine geçme şansını daha yüksek bulduğu için çok sert tepki gösterdi. Amasya'ya gitmemek için bahaneler öne sürdü. Kanuni'nin kendisine nasihat yollu hatt-ı şerifler gönderdiği dördüncü vezir Pertev Paşa'ya hakaretle muamele etti³¹. Kütahya'dan çıktı. Amasya'ya geldi ama amacı asker toplayıp Selim'e karşı hareket etmektir³².

Bayezid'in böyle isyankar tavır takınmasının nedenleri neler olabilirdi? Bayezid'in böyle davranmasında, Mustafa'nın ölmesinden sonra ona iktidar için Selim'den fazla şans tanınmış olması ve kendisinin bunu daha çok hak etmiş olduğuna inanmış olması gösterilebilir. Ayrıca çevresi de onu çok desteklemiştir. Örneğin, Şehzadenin şairler maiyetinde olan Emre, Bayezid'a pendname (öğüt kitabı) çevirisinde bulunmuştur. Bu pendnamede, Bayezid'e taç ve taht layık görülür ve adaletinden askerinin ve reayanın memnun olduğu belirtilir³³. Bu anlamda gerek halkın ona karşı tutumu ve mevcut iktidarın başlangıçta kendisine umut vermesi isyankar tavrının nedenleri arasında sayılabilir.

Sancak değişikliğine, Şehzade Selim ise Bayezid'e göre farklı bir tutum sergilemiştir. Selim kendisine gönderilen üçüncü vezir Sokullu'ya karşı oldukça

²⁸ Renzo Sértoli Salis, *Muhteşem Süleyman*, (Çev: Şerafettin Turan), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1963, s. 247.

²⁹ Yücel, "Muhteşem Türk Kanuni ile 46 Yıl" adlı eserinde Selim'in Kütahya'ya gönderileceği kararının aldığını yazsa da burada bir yanlış yazma veya dikkatten kaçma söz konusu olsa gerekir. Aslında Konya'ya atanmıştır. Bir sonraki cümlede Selim'in şimdiki yeri olan Konya'dan ayrılmama politikası güttüğü belirtilmektedir. Yücel, *Kanuni ile 46 Yıl*, s. 93; Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı- İnan Mîtnasebetleri*, s. 373.

³⁰ Akdağ, *Celali İsyanları*, s.229.

³¹ Ahmet Refik Altınay, *Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı*, s. 16.

³² Ahmet Refik Altınay, *Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı*, s. 17.

³³ Hasibe Mazıoğlu, 'Kanuni'nin Oğlu Şehzade Bayezid İçin Yapılan Pend-name-I Attar Çevirisi, VIII. Türk Tarih Kongresi Bildiriler, II. Cilt, 11-15 Ekim 1976, Ankara: TTK, 1981, s. 1187; Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s.35.

kibar davranmış ve yeni görev yerine itiraz etmemiştir³⁴. Selim'in itaatkar tutumu, Kanuni'nin onu desteklemesini sağlamıştır.

2.2. Konya Savaşı

Yeni görev yeri olan Amasya'ya gelen Bayezid, Anadolu'daki memnuniyetsizlik havasını ve tımarlı sipahilerle boş gezen leventlerin durumunu yakından görmüş ve bu durumdan yararlanmasını bilmiştir. Etrafa gönderdiği adamlarla arzu edenlerin, oluşturduğu ordusuna katılabileceğini belirtmiştir³⁵.

Çoğunluğu hoşnutsuz olan tımarlı sipahiler ve çiftbozan gençleri 'yevmli ordusu' adı altında örgütlendi³⁶. Bayezid bunlara para sağlamakta idi. Bayezid, yevmli ordusuna ulufe verileceğini ve kendilerinin de ileride Yeniçeri Ocağı'na alınacaklarını bildirmiştir. Bu ilan, tımarlı sipahilerle çift bozan reayayı, Bayezid'in bayrağı altında toplamaya yetmişti. Kütahya, Afyon, Konya, Eskişehir, Ankara, Bozok, Çorum, Kastamonu, Şarki-karahisar ve Yeşilirmak bölgesinin sipahileri topladıkları leventleriyle Bayezid'in ordusuna gelmeye katıldılar³⁷.

Bayezid'in Amasya'da asker topladığını haber alan ve isyankar tutumunu öğrenen Kanuni, Selim'in yanında taraf aldı. Oğlunun tutumu hakkında Şeyhülislam Ebussud Efendi ve bazı din adamları ile görüştü. Görüşmeler sonunda Bayezid, padişahın itaatından çıkıp, kaleleri ele geçiren ve asker toplayan "bâgî" yani asi olarak suçlandı³⁸. Hatta asi şehzadenin katlinin uygunluğu hakkında Şeyhülislam Ebussud Efendi'den fetva alındı³⁹.

Kanuni'nin asi şehzadenin katli konusunda fetva alması, bu durumun bir Cem Sultan Olayı gibi uluslararası bir soruna dönüşmesini engellemek isteği olabileceği gibi Yavuz Sultan Selim'in daha babası hayatta iken tahta oturması durumunun kendi başına gelebileceğinden duyduğu endişe de olabilir.

Bu arada Şehzade Bayezid, 15.000 kişilik kuvvetle Amasya'dan hareketle Çorum'a varmış ve oradan hareketle Ankara'ya gelmiştir⁴⁰. Bayezid her ne kadar babasına itaatkâr bir tutum sergiliyor görünse de ordusunu dağıtmayı tavsiye eden Şehzade Mustafa'nın ağalarından Veli'yi idam ettirmiş ve yine aynı sebepten Ankara'da bir kadıyı hapse attirmiştir. Askerlerine ulufe dağıtmak için, Amasya, Sinop, Tokat, Niksar, İskilip ve Ankara halkından filori toplamıştır. Bu

³⁴ Ahmet Refik Altınay, *Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı*, s. 17.

³⁵ Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s. 85.

³⁶ Akdağ, *Celali İsyanları*, s. 163.

³⁷ Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s. 87.

³⁸ Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s. 16.

³⁹ Ertuğrul Düzdâğ, *Şeyhülislam Ebussuûd Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul: Enderun Kitapevi, 1983; Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s. 16.

⁴⁰ Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s. 107.

arada adamlarının bazı yerlerde halka kötü davranmalarını engelleyememiştir⁴¹.

Kanuni bunları haber alınca, Sokullu Mehmet Paşa ve Rumeli Beylerbeyini 3.000 yeniçeri, bir fırka sipahi ile silahdarları, cebecileri ve topçuları⁴² Selim'in yanına göndermiştir. Ayrıca Anadolu, Karaman, Maraş ve Sivas Beylerbeyi de askerleri ile birlikte Selim'e yardım edecektir. Selim de Konya'dan ayrılmayıp Bayezid'e karşı Konya'yı savunacaktır⁴³.

Kanuni, asker yardımının yanında, Şehzade Selim'e silah ve cephaneye yardımcı da gönderdi. Kırk top⁴⁴, barut, fitil gibi cephanenin savaş alanına hızlı bir şekilde ulaşması için gerekli tedbirler alındı⁴⁵. Asker ve silah açısından donanımını sağlayan Orduyu Hümayun Konya Ovası'nda mevzi aldı⁴⁶.

30 Mayıs 1559'da başlayan savaş iki gün sürdü⁴⁷. Savaş öncesinde Bayezid, askerlerine kısa bir nutuk çekti ve bizzat kendisi de savaşa katıldı. Onun beklentisi yeniçerilerin kendisine katılacağı doğrultusunda idi⁴⁸. Fakat, özellikle Kanuni tarafından Selim'in askerlerine cömertçe ihşanlarda bulunduğu için yeniçeriler çok iyi savaşmıştır⁴⁹. İki gün süren çarpışmada pek çok insan ölmüş⁵⁰ ve kent büyük zarar görmüştür⁵¹.

Bayezid yenilmiş ve yanında kırk-elli kişi bulunduğu halde savaş meydanından ayrılmıştır⁵². Şehzade Selim kazandığı Konya Savaşı'nı bir mektupla babasına derhal bildirmiştir.

Konya Savaşı'ndan sonra Amasya'ya dönen Bayezid, babası Kanuni'ye mektup yazarak affını istemiştir⁵³. Fakat mektup, Lala Mustafa Paşa'nın adamlarının eline geçmesi üzerine padişaha ulaşamamıştır.

⁴¹ Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s. 108.

⁴² Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı-İran Münasebetleri*, s. 376.

⁴³ Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s. 109.

⁴⁴ Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı-İran Münasebetleri*, s. 376.

⁴⁵ BOA. MD. C.3, s.5, Hk. 15; BOA. MD. C.3, s.5, Hk. 16.

⁴⁶ Fairfax Downey, *Kanuni Sultan Süleyman*, (Çev: Enis Behiç Koryürek), İstanbul: Kültür Bakanlığı Yay., 1975, s. 271.

⁴⁷ Savaş tarihleri hakkında kaynaklar farklı bilgiler vermektedir. 5 Mayıs 1559 Downey, *Kanuni Sultan Süleyman*, s. 271; 31 Mayıs 1559, Salis, *Muhteşem Süleyman*, s. 247; Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s.16.

⁴⁸ Yılmaz Öztuna, *Kanuni Sultan Süleyman*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1989, s.125; Salis, *Muhteşem Süleyman*, s. 247.

⁴⁹ Salis, *Muhteşem Süleyman*, s. 247.

⁵⁰ Feridun Bey, C.II, s.21-23. Aktaran, Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı-İran İlişkileri*, s. 378.

⁵¹ "Konya", *Yurt Ansiklopedisi*, s.1528.

⁵² Öztuna, *Kanuni Sultan Süleyman*, s.125.

⁵³ Cahit Öztelli, "Kanuni'ni Oğlu Şehzade Bayezid'in Babasına Son Mektubu", VIII. *Türk Tarih Kongresi Bildiriler*, II. Cilt, 11-15 Ekim 1976, Ankara: TTK, 1981, s.1105; Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s.18.

3. Konya Savaşı'nın Sonuçları

3.1. Şehzadeler Açısından Sonuçlar

3.1.1. Bayezid Açısından Sonuçlar

3.1.1.1. Bayezid'in Takibi ve Mallarına El Konulması

Bayezid'in kendisine olan güveni ve savaştan sonra bile halkın ona verdiği destek Kanuni'yi endişeye düşürmüştür. Bayezid'in Amasya'ya gidişi Bayezid'in yurt dışına çıkabileceği tehlikesini Kanuni'ye düşündürmüştü ve bunu engellemek için sıkı tedbirler almıştır.

Çeşitli tarihlerde özellikle şehzadenin kaçabileceği stratejik yerlere gönderilen hükümlerle Bayezid'in kaçı engellenmeye çalışılır. Diyarbekir, Erzurum ve Rum beğlerbeyine gönderilen hükümlerle beylerin birbirleri ile haberleşmeleri ve Bayezid'in kaçışına engel olmaları istenmektedir⁵⁴. Trabzon Beylerbeyine gönderilen hükümle şehzadenin deniz yolu ile Çerkezistan'a⁵⁵, Şam Beylerbeyine gönderilen hükümle Arabistan'a⁵⁶ Bağdad beylerbeyine⁵⁷ ve Basra beylerbeyine⁵⁸ gönderilen hükümle bu merkezlere kaçmasına mani olunmaya çalışılır. 23 Haziran'da yine Sinop, Samsun ve Trabzon'a gönderilen hükümlerle kıyıların gece ve gündüz takip edilmesi istenmekte ve kaçışına izin verenlerin cezalandırılacakları ifade edilmektedir⁵⁹.

Şehzade Bayezid'in yurt dışına kaçmasını engellemek için güvenlik tedbirleri alınırken diğer yandan Amasya'da bıraktığı her şeye el koyulmuştur⁶⁰. Şehzadenin eşyaları kitapları, cephanesi ve işe yarar çadırları bir defter halinde tespit edilmiştir. Esbap ve oğlanları en yakın iskeleden İstanbul'a gönderilmiştir⁶¹. Bayezid'in bindiği at ve üzerindeki eyer bile⁶² İstanbul'a gönderilecek eşyalar arasındadır. Şehzadenin sadece Amasya'daki eşyaları değil aynı zamanda Kütahya'da kullandığı atı, gümüş eyeri ve bozdoğan'ına da el koyulur⁶³. Anadolu'dan bütün eşyası İstanbul'a getirilmiştir⁶⁴. Bunun yanında çeşitli yerlerde bulunan haslarına el konulmuştur⁶⁵.

⁵⁴ BOA. MD. C.3, Hk. 32, Hk. 33; Hk. 34.

⁵⁵ BOA. MD. C.3, Hk. 35.

⁵⁶ BOA. MD. C.3, Hk. 57.

⁵⁷ BOA. MD. C.3, Hk. 60.

⁵⁸ BOA. MD. C.3, Hk. 61.

⁵⁹ BOA. MD. C.3, Hk. 38; Kefe Beyine, BOA. MD. C.3, Hk. 44;

⁶⁰ Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s.160.

⁶¹ BOA. MD. C.3, Hk.153; Hk. 210.

⁶² BOA. MD. C.3, Hk. 26.

⁶³ BOA. MD. C.3, Hk. 26.

⁶⁴ Ahmet Refik Altınay, *Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı*, s. 17.

⁶⁵ BOA. MD. C.3, Hk. 1322.

Bayezid'in ev halkının yani ailesinin önce İstanbul'a gönderilmesi⁶⁶ kararlaştırılsa da daha sonra Bursa'da onlar için kale içinde evler hazırlanmıştır⁶⁷. Burası reayadan öte askerilerin büyük ölçüde toplandığı yerdir⁶⁸. Turan, Bayezid'in ailesinin kale içine yerleştirilmesini ailenin göz hapsine alınması olarak yorumlamıştır⁶⁹.

Elindeki bütün imkanları seferber etmesine rağmen Kanuni, Bayezid'in yurt dışına kaçmasını engelleyememiştir. Fakat Kanuni Sultan Süleyman, oğlu Bayezid için aldığı fetvanın uygulanması gerektiğine inanmaktadır. Bu nedenle bir an önce Bayezid'in ele geçirilmesi için sıkı bir takip başlatılır. Şehzade Selim, Sokullu Mehmet Paşa ve Kızıl Ahmedlü Rumeli Beylerbeyisi Mustafa Paşa ile eyalet askerleri, 2000 yeniçeri askeri ve kapıkulu askeri ile Bayezid'in üzerine gitmiştir⁷⁰. Kanuni, Bayezid'in yakalanması için Şehzade Selim'e cephaneye devam eder. 20 Haziran 1559'da elli kantar barut, bir yük fitil otu ile tüfek fitili gönderir⁷¹.

Bu arada Bayezid'in nerede olduğu bilinmediğinden her türlü ihtimale karşı farklı noktalarda askerlerin toplanması sağlanmıştır. Sokullu Mehmet Paşa ordusu ile birlikte Kara Amid'de bulunacak ve Erzurum Beylerbeyi de onlara katılacaktı. Diyarbakır beylerbeyi Muş Ovasında, Anadolu Beylerbeyi Tercan'da, Dulkadirli Beyi Bitlis yakınlarında hazır bulunacaklardı⁷².

Bunun yanında Kanuni, Bayezid'in yakalanmasında yardımcı olacakların ödüllendirileceği duyurdu⁷³. Bu ödüllendirmenin nasıl olacağı ayrıntılarıyla belirlenmiş ve 88 farklı sancak ve nahiyelere gönderilmiştir. Buna göre; Bayezid'i yakalayan sancakbeyi ise Beylerbeyliği'ne yükselecek, zaim ise sancak beyi, raiyyet ise zeamet sahibi, aşiret ve kabilelerden ise avarız-ı divaniye ve tekalif- örfiyeden muaf tutulacaktır⁷⁴. Ayrıca, 26 Haziran 1559'da Bayezid'i takiben gönderilen Vezir Mehmet Paşa (Sokullu) ve yeniçerilere dağıtılmak üzere 300 akçe gönderilir⁷⁵.

Kanuni zaman zaman Bayezid'den haber almakta fakat bir sonuca ulaşmamaktadır. Bayezid'in Aras Suyu'nun ötesine geçtiği haberi alınınca Van Beylerbeyi oradan nereye gideceği hakkında bilgileri olursa haber vermesi konusunda görevlendirilmiştir⁷⁶. Fakat daha sonra bir haber alınmıştır⁷⁷. Bayezid'in Bağdat'a

⁶⁶ BOA. MD. C.3, Hk. 280.

⁶⁷ BOA. MD. C.3, Hk. 303; BOA. MD. C.3, s.126, Hk. 328; BOA. MD. C.3, s.136, Hk. 353.

⁶⁸ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa*, Ankara: TTK, 2006, s.25.

⁶⁹ Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s.161.

⁷⁰ BOA. MD. C.3, Hk. 22; Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı-İran İlişkileri*, s. 380.

⁷¹ BOA. MD. C.3, Hk. 15-16.

⁷² BOA. MD. C.3, Hk. 225.

⁷³ BOA. MD. C.3, Hk. 52. Bu verilen vaatler yerine getirilmiştir. Örneğin, Bayezid'in hapsedildiği haberini getiren kişiye zeamet verilmiştir. Bkz. BOA. MD. C.4, Hk. 1019.

⁷⁴ BOA. MD. C.3, Hk. 59.

⁷⁵ BOA. MD. C.3, Hk. 54.

⁷⁶ BOA. MD. C.3, Hk. 228.

⁷⁷ BOA. MD. C.3, Hk. 332; Hk. 334; 337.

gitme ihtimaline karşı, Bağdat kalesini Bayezid'e karşı korumak için kaleye 500 yeniçeri gönderilir⁷⁸. 4 Aralık 1559'da Kanuni hala Bayezid'in nerede olduğunu bilmemektedir⁷⁹.

Kanuni bu çalışmalarını yaparken, Bayezid ne yapmaktaydı? 7 Temmuz'da Amasya'dan çıkan Bayezid, 12.000 asker ile İran'a hareket etti⁸⁰. Bayezid, Sa'd çukuru mevkiinde sancak beyleri ile yaptığı savaşı kazandı ve 1559 Ağustos ayı ortalarında İran'a sığındı⁸¹.

Bayezid'in bu kadar sıkı tedbirler almasına rağmen kaçabilmesi yerel yöneticiler ve halk tarafından desteklendiğini göstermektedir. Nitekim, Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa, Erzurum'a gelip Hasankale ovasında konaklayan Şehzade Bayezid'i iyi karşılamış ve atlarının nal ve mih ihtiyacını karşılamıştır⁸².

3.1.1.2. Bayezid'in Öldürülmesi

İran'a sığınan Bayezid, Şah'tan affı için babası ile arasında arabulucuk yapmasını istedi. Bundan sonra Kanuni, Selim ve Tahmasb arasında Bayezid'in teslimi konusunda yazışma ve pazarlık başladı. Sonunda padişah Şah'ın istediklerinin bir kısmını kabul etmek zorunda kaldı. Buna göre Tahmasb'a 1.200.000 altın ödenecek, Kars kalesi'de İran'a bırakılacaktı. Ayrıca Selim'de padişah olunca İran ile dost kalacağını belirten bir ahidneme vermişti. Antlaşmaya varılınca Bayezid ve oğulları 23 Temmuz 1562'de Kazvin'de Osmanlı elçilerine teslim edildi. Bayezid ve oğulları boyunlarına geçirilen kementle boğularak öldürüldü⁸³.

Bayezid'in öldürülmesi halk tarafından hoş karşılanmamıştır. Bu da Bayezid için yazılan ağıtlardan anlaşılmaktadır. Anadolu'da yaşayan Kul Piri imparatorluğun geleceği için ümit sembolü sayılan Şehzade Bayezid'in ölümünden duyduğu üzüntüyü şöyle dile getirmiştir.

'Gelin öğüt alım öğüt
Kahrı çekmek gerek yiğit

Yoldaşlarıyla şehit
Oldu Deli Bayezid'un'⁸⁴.

3.1.2. Şehzade Selim Açısından Sonuçlar

Konya Savaşı aynı zamanda Kanuni'den sonra kimin tahta geçeceğini de belirleyen savaş olmuştur. Bayezid'in öldürülmesi ile Şehzade Selim tek varis

⁷⁸ BOA. MD. C.3, Hk. 339.

⁷⁹ BOA. MD. C.3, Hk. 573.

⁸⁰ Öztuna, *Kanuni Sultan Süleyman*, s.125.

⁸¹ Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s.18. Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı- İran Münasebetleri*, s. 383.

⁸² Ayas Paşa, Bayezid'e olan yardımı dolayısı ile idam edilmiştir. Bkz. Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı- İran Münasebetleri*, s. 383; Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s. 124.

⁸³ Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s.20-21; Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s.156; Peçevi Tarihi, C.I, s. 218; Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, s. 197; Downey, *Kanuni Sultan Süleyman*, s. 277.

⁸⁴ Şükrü Elçin, "Kul Piri ve Şehzade Bayezid Ağıtı", *Türk Kültürü*, S.146, Yıl: VII, 2 Aralık 1974, Ankara: Ayıldız Matbaası s. 78-79.

kalacaktır. Kanuni 1566 yılında öldüğünde Şehzade Selim tahta çıkacak ve 1574 yılına kadar ülkeyi yönetecektir.

3. 2. Toplumsal Açıdan Konya Savaşı'nın Sonuçları

3.2.1. Konya Savaşı'na Katılanların Tespiti ve Tutuklanmaları

Konya Savaşı sonrasında ülkede Şehzade Bayezid tarafına katılanlara karşı bir av başlatılmıştır. Konya Savaşı'nı kaybetmesine rağmen Şehzade Bayezid'in hala taraftarları bulunmaktaydı. Ankara'da ve Çubuk'taki halkın bir kısmı Şehzade Bayezid taraftarı olarak tespit edilmiş ve bunlar haramzade olarak nitelendirilerek kontrolde tutulmuştur⁸⁵.

Konya Savaşı'ndan sonra kovuşturulan Şehzade Bayezid taraftarlarının, 'nerede oldukları tespit edilenler' yakalanmaya çalışılmıştır. Aksaray ve Karacahisar-ı Şarki beyine ve kadısına gönderilen hükümlerle Konya Savaşı'ndan sonra şenaat ve fesat (Fenâlık, kötülük, alçaklık) edenlerin yakalanmaları istenmiştir⁸⁶. Yakalanmaları için 'fesada karışmaları veya başlamaları' gerekçe olarak gösterilmiştir. Örneğin, *Bayezid yanında olanlardan, Amasya'da kalan Mahmut'un, Niksar taraflarında fesada başladığından ele geçirilmesi*⁸⁷, yine *Bayezid yanında toplanan Tangır'ın Canik dağlarında fesat ve şenaat üzere olduğundan dolayı yakalanması*⁸⁸ kararlaştırılmıştır.

Aksaray Beyine ve Koçhisar kadısına Konya Savaşı'nda Bayezid'in yanında savaşa katıldıktan sonra evlerine dönen ve Hacıbeyli, Hindlü ve Yakanlı köylerinde hala suç işlemeye devam edenlerin yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi bir hükümlerle istenir⁸⁹.

Bayezid'in yanında savaşmasalar bile ona sevgi ve saygı besleyenler bile tahkikata alınmıştır. *Bayezid'in geçişi sırasında Kaleden inip Bayezid'in elini öptüğü gerekçesiyle kale dizdaru hakkında tahkikat başlanmıştır*⁹⁰.

Kütahya kadısına gönderilen bir hükümlerle, Bayezid'in adamlarından yakalanarak tutuklanan Behmenoğlu İbrahim'in İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir.⁹¹ Bunun yanında Ürgan Sancağı'nda daha önceden mutasarrıf olan bir kişinin Şehzade Bayezid taraftarı olduğu tespit edilmiş ve Ürgan halkını da Bayezid yandaşı yapacağından endişe duyulmuştur. Bunun üzerine Sancak Beyi'ne gön-

⁸⁵ BOA. MD. C.3, Hk. 36.

⁸⁶ BOA. MD. C.3, s.167, Hk. 458.

⁸⁷ BOA. MD. C.3, s.92, Hk.230; Hk. 232.

⁸⁸ BOA. MD. C.3, s.110, Hk.283.

⁸⁹ BOA. MD. C.3, Hk. 672.

⁹⁰ BOA. MD. C.3, s.210, Hk. 554.

⁹¹ BOA. MD. C.3, Hk. 72.

derilen bir hükümle, halkın fesada karışmaması için tedbir alması istenmekteydi⁹².

Kanuni 4 Temmuz 1559 tarihinde Kütahya, Karahisar, Sandıklı ve Şeyhlü kadılarına gönderdiği bir hükümde ise farklı bir tatkik uygulamıştır. Bayezid'in yanında kaçak bulunanların affedildiğini ilan etmiştir⁹³. Bu değişim belki de sıkı tahkikattan bir sonuç alınamamasından kaynaklanmaktadır. Fakat aynı tarihte Simav kadısına gönderilen bir hükümde ise Bayezid'in yanında yer alan Kütahya kadısının, evinde saklandığı haberinin alındığı ve gelecek olan adamlara teslim edilmesi istenmektedir⁹⁴.

3.2.2. Konya Savaşı'na Bayezid'in Yanında Katılanların Tımarlarının Elllerinden Alınması

Bayezid'e yandaşlığı tespit edilenlerden tımar sahibi olanların tımarlarına el koyulmuştur. Örneğin, Aksaray nahiyesinde tımar sahibi olan Hüseyin ile evladının Konya Savaşı'nda Şehzade Bayezid'in yanında olması nedeniyle dirliği elinden alınmıştır⁹⁵. Yapılan iki yoklamada bulunmadıklarından 'Selim'in ordusunda yer almadıklarından' durumları tespit edilmiştir⁹⁶.

Bayezid yanında isyan edip gidenlerin sadece tımarlarına değil aynı zamanda evlerine de el koyulmuştur⁹⁷. 3 Temmuz 1559 tarihinde Yenişehir kadısına gönderilen bir hükümde Bayezid'in yanına giden bir kişinin çiftliğine devlet için el konulmuştur. Kadı, çiftliğe giderek, çiftlikteki her türlü malı kul ve cariyeler dahil olmak üzere tespit edip devlet adına zapt edecektir⁹⁸.

Bunun tersi olarak Konya Savaşı'nda Selim'in yanında yer alıp yardım ve yararlılık gösterenler de ödüllendirilmişlerdir. 3 Mart 1560 tarihinde Karaman Beylerbeyine gönderilen hükümle, yararlılık gösteren kişilere dirlik ve tımar verildiği bildirilmektedir⁹⁹.

Konya Savaşı'nda Selim'in yanında yer aldıkları halde tımarları ellerinden alınan Davut ve Pir Gaib isimli sipahiler şikayetlerini Kanuni'ye bildirmişler ve isimlerinin yoklama defterinde mevcut olduğunu belirtmişlerdir. Fakat yoklama defte-

⁹² BOA. MD. C.3, Hk. 75.

⁹³ BOA. MD. C.3, Hk. 87.

⁹⁴ BOA. MD. C.3, Hk. 95.

⁹⁵ BOA. MD. C.3, Hk. 1207; Mühimme defterinde başka örneklere de rastlamaktayız. Bkz. BOA. MD. C.4, Hk. 330; Hk. 329; Hk. 497; Hk. 1192.

⁹⁶ BOA. MD. C.3, Hk. 1207.

⁹⁷ BOA. MD. C.3, s.141, Hk. 370.

⁹⁸ BOA. MD. C.3, Hk. 86.

⁹⁹ BOA. MD. C.3, Hk. 817; Özellikle Şehzade Selim'in talebi doğrultusunda tımar ve zeamet verilmiştir. Bkz. BOA. MD. C.4, Hk.145; Hk. 180; Hk. 199; Hk. 204; Hk. 215; Hk. 375; Hk. 422; Hk. 436; Hk. 547; Hk. 601; Hk. 608; Hk. 611; Hk. 813; Hk. 826; Hk. 830; Hk. 1019; Hk. 1205; Hk. 1621.

rinde adlarının bulunmaması üzerine araştırma başlatılmıştır¹⁰⁰. Araştırma sonunda, haklı bulunmuşlar ve tımarları iade edilmiştir¹⁰¹.

İktidar diğer taraftan, Konya'da imar faaliyetlerine önem vermiştir. Konya Savaşı'ndan sonra Konya ile Ereğli arasında bir köy kurulmasına karar verilmiştir. Bu köye bir cami, bir han ve bir hamam yapılması ve çevre halkın da tekalif'ten muaf tutulması kararlaştırılmıştır¹⁰². 14 Mayıs 1560 tarihinde, Karapınar'da Şehzade Selim mescit, kervansaray ve hamam yaptırma kararı alır. Burarun mimar ve marangozları Karaman vilayetinden sağlanmıştı¹⁰³. Konya Savaşı halkın gözünde, iktidara olan güveni azaltmıştır. Her ne kadar Osmanlı'da imar faaliyetinde bulunmak geleneksel olsa da, halkın sempatisini ve güvenini kazanmak isteği ile bu faaliyetlerin yapılmış olması muhtemeldir.

3.2.3. Konya Savaşı Sonrasında Asayişin Bozulması Suhte ve Celali İsyanları

Bayezid taraftarlarının yakalanma sürecinde bir takım kargaşa da yaşanmıştır. Asayiş bozulmuş ve bu kargaşa ortamında masum insanlar da zarar görmüştür. Belki de farklı nedenlerle öldürülen kişiler Bayezid taraftarı olarak gösterilmiştir. Örneğin Şehzade Bayezid'in devcisidir diye 'Sefer' isimli bir yörük öldürülmüştür. Bu kişinin aynı zamanda 700 akçe değerindeki gümüşlü kılıcı, bir çuka ferace, dolama ve dülbendi de soyulmuştur¹⁰⁴.

Masum insanların öldürülmesi ve yaşam güvencesinin kalmaması halk arasında huzurun bozulmasına ve devlete olan güvenin azalmasına neden olmuştur. Bayezid destekçisi olmasa bile, suç işleyenler 'Bayezid taraftarı olduğu için öldürdüm' mazeretinin altına sığınmaya başlamışlardır. Bu da ülkede karışıklık çıkmasına neden olmuştur.

Konya'da yapılan savaşta Bayezid taraftarı olanlar, savaşta sonra Kanuni'nin sıkı tahkikatının sonucu olarak dağlara çekilerek Celali olmuşlardır. Girişilen yıldırma hareketi ayaklanmaları yaygınlaştırmaktan başka işe yaramamıştır¹⁰⁵.

Bayezid yenildikten sonra dahi asker toplayabilmesi¹⁰⁶ halkın ona güvencesinin bir kanıtı olsa gerekir. Bu durum aynı zamanda Kanuni ve yönetimine karşı tepkiyi de yansıtmaktadır. Bu tepki çeşitli yerlerde isyan olarak ortaya çıkmıştır.

23 Haziran 1559 tarihinde Ankara ve Çubuk'da ceryan eden olaya göre ayaklanan eşkiya halkı soyup, köyleri yağmalamakta ve Şehzade Bayezid'e gittiklerini ifade etmektedirler¹⁰⁷.

¹⁰⁰ BOA. MD. C.3, Hk. 906.

¹⁰¹ BOA. MD. C.4, Hk. 608

¹⁰² BOA. MD. C.3, Hk. 993; BOA. MD. C.4, Hk. 545..

¹⁰³ BOA. MD. C.3, Hk. 1107; Hk. 1108

¹⁰⁴ BOA. MD. C.3, Hk.299.

¹⁰⁵ 'Konya', *Yurt Ansiklopedisi*, s.1528; Muammer Gül, Atilla Bayram ve Oğuzhan Hakkoyunmaz, *Seçuklu'dan Günümüze Konya'nın Sosyo-Politik Yapısı*, Konya, 2003, s. 298.

¹⁰⁶ BOA. MD. C.3, Hk. 43.

Bayezid'i tutan tımar sipahileri ile çiftbozan leventlerin dağlara çıktıkları 1559 yılında suhte birlikleri de ağızbirliği etmişcesine açıktan açığa harekete geçmişlerdir¹⁰⁸. Konya Savaşı'nın gerçekleştiği 1559 yılı yazında ülkenin bir çok yerinde suhteler ayaklanmışlardır. Amasya¹⁰⁹, Çorum¹¹⁰, Samsun, Bafra, Sinop¹¹¹, Aydın¹¹² bu yerlerden bazılarıdır. Suhteleri cesaretlendiren olay; Konya Savaşı ile ortaya çıkan karışıklık ortamıdır. Suhte ayaklanmalarının oldukça az görüldüğü Konya'da Celali hareketleri daha etkili oldu¹¹³.

Selim'in iktidarı döneminde (1566-1574) suhte isyanları Konya ve çevresinde yaygınlaştı. Akşehir kadısı 1572'de İstanbul'a gönderdiği mektupla sancakbeyi ve tımarlı sipahilerin Kıbrıs'ta bulunmasından yararlanan suhteler ile eşkiyanın halka ettiği zulümlerden yakınıyordu. Bunun üzerine İstanbul'dan gönderilen bir emirle bir alaybeyi, askerleriyle birlikte sancağı korumakla görevlendirildi. 1574 Karaman ve Hamid suhteleri birbirleri ile savaşa hazırlanurlarken grup halinde toplandıkları yerlerde, yöre halkının can, mal ve ırzına saldırılarda bulundular. Karaman Beylerbeyine gönderilen emirde bu suhtelerin Niğde ve Kışehir'deki askeri güçlerle cezalandırılması isteniyordu. Aynı yıl Beyşehir Sancakbeyi İstanbul'a yazdığı mektupta sancağın Odancık köyünden Himmet ile kardeşi Mehmed'in yörede yarıttıkları terdirginlik yüzünden halktan pek çok kişinin evlerini bırakıp kaçtığını söylüyordu¹¹⁴. Bu suhte isyanları yüzünden halk zor durumda kaldı.

3.2.4. Tüfek Kullanılmasının Yasaklanması

Kargaşa ortamının artması ve suhtelerin silahlanarak halkı rahatsız etmeleri üzerine reyanın tüfek kullanması yasaklamıştır. Fermana aykırı hareket edenlerin tüfekleri ellerinden alınacak ve kendileri de küreğe konulacaktır¹¹⁵. Bununla ilgili yasaklama, Amasya¹¹⁶, Bursa¹¹⁷, İnegöl, Domaniç ve Pazargöl'e¹¹⁸ gönderilen hükümlerle halka bildirilmiştir.

3.3. Yönetim Açısından Sonuçlar

3.3.1. Tahta Çıkma Usulünde Değişiklik

¹⁰⁷ BOA. MD. C.3, Hk.36.

¹⁰⁸ Akdağ, *Celali İsyanları*, s.163.

¹⁰⁹ BOA. MD. C.3, Hk. 261; Hk.485.

¹¹⁰ BOA. MD. C.3, Hk. 262; hk. 452.

¹¹¹ BOA. MD. C.3, Hk. 419.

¹¹² BOA. MD. C.3, Hk. 508.

¹¹³ Konya, *Yurt Ansiklopedisi*, s. 5126.

¹¹⁴ Gül, *Konya'nın Sosyo-Politik Yapısı*, s. 297.

¹¹⁵ BOA. MD. C.3, Hk. 445; hk. 900; Hk.986; Hk.994

¹¹⁶ BOA. MD. C.3, Hk. 900.

¹¹⁷ BOA. MD. C.3, Hk. 986.

¹¹⁸ BOA. MD. C.3, Hk. 994.

Şehzadeler sancak beyliği için eyaletlere gönderilir ve eğitimlerine burada devam ettirilirdi. Böylece bir kaç şehzade birden sancaklarda bulunabiliyordu. Genellikle ordu ve ümera tarafından tercih edilen birisi babasından sonra tahta çıkıyordu. Bu uygulama Konya Savaşı'ndan sonra kaldırılmıştır¹¹⁹. Bundan böyle sadece en büyük şehzade sancağa gönderilmiştir¹²⁰. Manisa sancağı da veliahd şehzadenin sancağı olarak seçilmiştir. Nitekim III. Murad ve III. Mehmet Manisa sancak beyliğinden gelerek tahta cülus etmişlerdir¹²¹.

3.3.2. Yeniçerilerin Muhafız Olarak Anadolu'ya Yayılmaları

Konya Savaşı'ndan önce sancakbeyleri ve subaşılara ait olan asayişli sağlama genellikle tımar sahipleri tarafından yapılmaktaydı. Bayezid'in isyanı üzerine durum tamamen değişti. Tımar erbabı asi şehzadenin yanında toplanıp ayaklandı ve Bayezid'in İran'a ilticasından sonra da suhtelerle eşkiyalığa başladı¹²². Yasakçılık, yol kesme, adam öldürme ve gasp olaylarının fazlaşması olağanüstü şartlar dolayısıyla ortaya çıkmıştı¹²³. Kanuni, halkı korumak için yeniçerilerden oluşan 'Yasakçı ve Korucu' adıyla yeni bir yapılanmaya gitti. Yasakçılar Anadolu'nun her tarafına yerleştirildi. Bir şehri veya beldeye gereği kadar yasakçı tayin edilmekte ve bunların başına bir yasakçıbaşı getirilmektedir¹²⁴. Asayiş işlerini yavaş yavaş ellerine alan yasakçılar sancakbeylerinin görevlerine tecavüz etmiş oluyorlardı. Suçluları mahkemeye taşıyan yasakçılar, sancakbeyinin aldığı cürüm ve cinayet resmini de kendileri alıyordu. Bu bir takım sorunların yaşanmasına neden olmuş ve yasakçıların kaldırılması için girişimde bulunulmuştu. Fakat, Yasakçılar, 1595'e kadar nüfuzlarını korumuşlardır¹²⁵.

Sonuç

Kanuni Sultan Süleyman'ın yaşlanması ile taht varisleri arasında taht mücadelesi başlamıştır. Daha çok taht kavgası olarak sunulan Konya Savaşı, ülke içindeki sorunların ve memnuyetsizliklerin bir yansıması olarak ele alınmalıdır.

1559 yılında Konya, saraydaki grupların güçlerini sergilediği yer olduğu gibi aynı zamanda yeniçeri ve tımarlı sipahi arasındaki hoşnutsuzluğun da sahnelendiği yer olmuştur. Vezirler yükselmek veya siyasi kulisler yaparak yönetimde güç sahibi olmak için mücadele etmektedirler. Bu anlamda sadece şehzadeler değil, yönetimde söz sahibi olmak isteyen üst düzey yöneticiler de iktidar için mücadele vermiştir.

119 Kılıç, *Şehzade Bayezid*, s. 8.

120 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*, Ankara: TTK, 1988, s. 46; Colin İmber, *Osmanlı İmparatorluğu 1300-1600*, (Çev: Şiar Yalçın), İstanbul: Bilgi Yay., 2006, s. 140.

121 Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s.178.

122 Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s.176-177.

123 Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.72.

124 Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.73.

125 Turan, *Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s.176-177.

Aynı zamanda, Konya'da gerçekleşen bu savaş, Osmanlı Devleti'nde, gerek toplumsal ve ekonomik bakımdan ve gerekse askeri açıdan sorunların gün ışığına çıktığının göstergesidir. Bayezid için savaşan tımarlı, ileride düzenli bir gelire sahip olma için savaşmaktadır. Tımarlı sipahinin ve ekonomik sıkıntı çeken köylülerin devlet yönetimine olan tepkisi isyana dönüşerek Bayezid'in taht kavgasında kılıf bulmuştur. Bayezid'in çok hızlı bir şekilde kendisine yandaş bulması durumundan memnun olmayan bir grubun sayısının çokluğunu göstermektedir. Bu durum aynı zamanda halkın, Kanuni'nin saltanatından memnuniyetsizliğinin de göstergesidir.

Konya Savaşı, Osmanlı devlet düzeninde bir takım düzenlemelerin yapılması ile sonuçlanmıştır. Savaştan sonra Konya'dan Amasya'ya gelen Bayezid, yenildiği halde ve Kanuni'nin etrafa yaydığı tehditlere rağmen kendisine taraftar bulmuştur. Bu da halkın içinde bulunduğu ekonomik sıkıntının göstergesidir. Halk Bayezid'e ümit bağlamıştır. Babasının affetmeyeceğini anlayan Bayezid, yeniden oluşturduğu ordu ile yurtdışına kaçmayı çare olarak görür. Bu iç sorunun uluslararası soruna dönüşmesinden çekinen Kanuni, kuş uçurtmayan tedbirler olsa da Bayezid İran'a kaçmayı başarır. İkinci bir Cem Sultan Olayı'nu engellemek için dış politikada tavizler veren Kanuni, Bayezid'in öldürülmesini sağlar. Bayezid'in öldürülmesi dış politikada bir rahatlatma yaratır.

Yapılan kovuşturma nedeniyle, dağlara çekilen Bayezid taraftarları, celali isyanlarını ve suhte isyanlarını tetiklerler. Bu durum ülkeyi anarşi ortamına sürükler. Yakalanan Bayezid taraftarları tutuklanır. Bayezid'in yanında savaşa katıldığı tespit edilen tımar sahiplerinden tımarları alınır. Anarşi ortamının yokedilmesi için izinsiz tüfenk taşınması yasaklanır.

Yönetim açısından ise, tımarlı sipahiye güven kalmadığından taşrada asayiş sağlamak için kapıkullarından oluşturulan yeni bir askeri sınıf doğar. Yasakçı olarak isimlendirilen bu sınıfın yetkileri sancakbeylerinin yetkileri ile çakışınca uzun süre ayakta kalamaz. Diğer yandan şehzadelerin sancakta görevlendirme usulleri de değişir. Saltanat verasetliğine doğru adım atılır.

Konya açısından bakıldığında, Konya ve çevresindeki halk Şehzade Selim veya Bayezid'i tutan taraf olarak ikiye ayrılmış, savaş ortamı halkın huzurunu kaçırmıştır. Bir çok insan ölmüştür. Savaştan sonra ise Bayezid taraftarlarının tahkikata uğraması yeni sorunları gündeme getirmiştir.

Kaynakça:

- Yusuf Oğuzoğlu, "17. Yüzyıldaki Konya Şehrindeki İdari ve Sosyal Yapılar", Konya, (Haz. Fevzi Halıcı), Ankara: Güven Matbası, 1984.
- Evlîya Çelebi *Seyahatnamesi*, C.III, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1970.
- Özer Ergenç, *Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı: XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara- 1995.
- Ali Baş, "Konya -Hatunsaray-Seydişehir Kervanyolu Üzerine Bazı Düşünceler", V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri (24-26 Nisan 1995), Konya: Selçuklu Üniversitesi yay., 1996.
- Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Ankara: Güven Matbası, 1971.
- Besim Darkot, "Konya", İ.A, C.6.
- Harold Lamb, *Kanuni Süleyman*, (Çev: Tefik Sadullah), İstanbul: Necipoğlu Matbacılık.

- Mustafa Akdağ, *Büyük Celâli Karışıklıklarının Başlaması*, Erzurum, 1963.
- Filiz Kılıç, *Şehzade Bayezid, Şâhi, Hayatı ve Divanı*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 1999.
- Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devleti'nde Siyaseten Katl*, Ankara: Birey ve Toplum Yay., 1985.
- Leslie P. Pierce, *Harem-i Hümayun Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümranlık ve Kadınlar*, (Çev: Ayşe Berktaş), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1998.
- Koçi Bey Risalesi*, (Sadeleştiren: Zuhuri Danışman), İstanbul: MEB, 1993.
- Şerafettin Turan, *Kanuni'nin Oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası*, Ankara: TTK, 1961.
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, Ankara: TTK.
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 'Babasından Sonra Saltanatı Elde Etmek İçin Kardeşi Selim İle Çatışan Şehzade Bayezid'in Amasya'dan Babası Kanuni Sultan Süleyman'a Göndermiş Olduğu Arıza', *Bellekten*, C.24, S. 96, 1960,
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*, Ankara: TTK, 1988, s. 46; Colin İmber, *Osmanlı İmparatorluğu 1300-1600*, (Çev: Şiar Yalçın), İstanbul: Bilgi Yay., 2006, s. 140.
- Remzi Kılıç, *Kanuni Devri Osmanlı-İran İlişkileri (1520-1566)*, İstanbul, Kültür Sanat Yay., 2006.
- Vahid Çabuk, *Solakzade Tarihi*, C.II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1989
- Yaşar Yücel, *Muhteşem Türk Kanuni ile 46 Yıl*, Ankara:TTK, 1991.
- Ahmet Refik Altınay, *Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı, Sokullu*, İstanbul: Tarih Vakfı yurt Yay., 2001.
- Radavan Samarčić, *Dünyayı Avuçlarında Tutan Adam Sokullu Mehmet Paşa*, (Çev: Meral Gaspıralı), İstanbul: Gençlik yay.
- Halil İnalçık, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve İnkişafı Devrinde Türkiye'nin İktisai Vaziyeti Üzerine Bir Tetkik Münasebetiyle", *Bellekten*, C.XV, S. 60 (1951)
- Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlilik Kavgası Celali İsyamları*, İstanbul-1995.
- Renzo Sértoli Salis, *Muhteşem Süleyman*, (Çev: Şerafettin Turan), Ankara-1963.
- Hasibe Mazioğlu, 'Kanuni'nin Oğlu Şehzade Bayezid İçin Yapılan Pend-name-i Attar Çevirisi, *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildiriler*, II. Cilt, 11-15 Ekim 1976, Ankara: TTK, 1981.
- Ertuğrul Düzdağ, *Şeyhülislam Ebussufid Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul: Enderun Kitapevi, 1983
- BOA. MD. C.3, ve C4 .
- Fairfax Downey, *Kanuni Sultan Süleyman*, (Çev: Enis Behiç Koryürek), İstanbul: Kültür Bakanlığı Yay., 1975.
- Yılmaz Öztuna, *Kanuni Sultan Süleyman*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1989.
- "Konya", *Yurt Ansiklopedisi*, s.1528.
- Cahit Öztelli, "Kanuni'ni Oğlu Şehzade Bayezid'in Babasına Son Mektubu", *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildiriler*, II. Cilt, 11-15 Ekim 1976, Ankara: TTK, 1981.
- Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa*, Ankara: TTK, 2006.
- Şükrü Elçin, "Kul Piri ve Şehzade Bayezid Ağıtı", *Türk Kültürü*, S.146, Yıl: VII, 2 Aralık 1974, Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Muammer Gül, Atilla Bayram ve Oğuzhan Hakkoymaz, *Seçukludan Günümüze Konya'nın Sosyo-Politik Yapısı*, Konya, 2003.